

fortjenstfuld. Vald. Andersen følger ellers det klassiske skema med kirken, præstegården, præsterne, skolen og lærerne; desuden medtager han dog en række foreteelser, der er særlige for stedet, således f. eks. det berømte forsøg med rensdyravl fra dette århundrede, der blev en alvorlig fiasko. Kongenshus, hvor forsøget blev gjort, er i dag centrum for hedeselskabets nyindviede mindepark for hedens opdyrkere, og blandt disse indtager både de nævnte og unævnte af de tyske kolonister fremtrædende pladser. Den »hårde kerne«, som blev på alheden, selv da de meget vanskelige forhold var gået fuldt op for dem, gav sig trøstigt til at opdyrke deres jorder, og deres stilling som helt fremmede hindrede dem i at flytte til bedre egne, og måske var de i virkeligheden heller ikke interesseret deri. Som kongelige fæstebønder var de betydeligt friere stillet end landets øvrige bondestand.

Det har været en almindelig anskuelse, at opdykningsforsøget mislykkedes for emigranterne, og at kartoffelavlens var dets eneste positive resultat; Andersen viser, at dette ikke er rigtigt. Alheden blev opdyrket af tyskerne, selv om det ganske vist tog betydelig længere tid end det var beregnet, til gengæld blev de på mange måder forbilleder for senere opdyrkere — og i øvrigt også med hensyn til plantageanlæg.

Finn H. Lauridsen.

Sv. Aage Bay: Horsens gennem tiderne. 104 s. (1 kommission hos Thoms boghandel, Horsens, 1953).

Lektor Bays lille Horsens-historie er anlagt som grundbog og til brug ved en gennemgang af hjemstavnsens udvikling i skolernes ældste klasser. Der er derfor kun lagt vægt på at give omrids og incitament; f. eks. peger de små bygningsbeskrivelser tydeligt hen til senere besøg, hvor yderligere enkeltheder kan gives. 23 aktstykker bag i bogen fører direkte ind i fortiden og virker ved deres forskelligartede karakter og tidskolorit som en dejlig farvelægning af bogens tørre tekst.

Stoffet opdeles i tre afsnit: Middelalderen, fra reformationen til 1837 og fra 1837 til nutiden. Skildringen daterer sig således først fra det tidspunkt, da der virkelig kan være tale om en levende by, og den forhistoriske tid er udeladt. Denne fremgangsmåde kan være meget rigtig ud fra den betragtning, at den næppe indeholder noget afvigende fra andre steder. Arkæologien kan kun konstatere, at der har levet mennesker og dertil fortælle lidt om deres livsformer. Med bogens specielle formål in mente burde den dog måske have været taget med alligevel; udgravninger og fund kunne nok være en spændende indledning og stimulere interessen for de historiske perioder.

Selv om teksten har noget for meget af Baedeker over sig og burde have været gjort mere levende, er bogens udgivelse dog en fortjenstfuld gerning, og dens ide og opbygning kan tjene som forbillede i mange andre byer. I sin korte form og anvendt til undervisning er den medvirkende til at vække interessen for fortiden — og for det arbejde, der er gjort for at udforske den.

Det er meget nyttigt for børnene og en fin høflighed for den læge læser, at der bagest i bogen er anbragt en ordliste over kunsttekniske udtryk samt over ikke mere anvendte begreber og ord fra administration og erhvervsliv.

Finn H. Lauridsen.